

2. Грушевський М. На порозі нової України / М. Грушевський // Хто такі українці і чого вони хочуть. – К.: “Знання”-України, 1991. – С. 133-178.
3. Грушевський М. На порозі нової України. Гадки і мрії / М. Грушевський. – К., 1991. – С. 33, 37-38.
4. Жук А. Проф. М. Грушевський і Союз визволення України в роках першої світової війни / А. Жук // Молода нація. Альманах. – 2002. – № 3. – С. 111-134.
5. Жуковський А. Політична і публіцистична діяльність М.С. Грушевського на еміграції 1919-1924 рр. / А. Жуковський // Український історичний журнал. – 2002. – № 1. – С. 96-125.
6. Рогожин А. Михайло Грушевський - світоч української державності / А. Рогожин // Право України. – 1996. – № 7. – С. 58-63.
7. Цибенко І. Діяльність М. Грушевського: пошук бібліографічних джерел / І. Цибенко // Бібліотечна планета. – 2002. – № 4. – С. 34-35.

ДОКТРИНИ ЗОВНІШНЬОПОЛІТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЦЕНТРАЛЬНОЇ РАДИ УНР

ШКУРАТЕНКО Олена Володимирівна,
*к.ю.н., доцент, завідувач кафедри історії
держави та права Національної академії
внутрішніх справ України*

Здобуття Україною незалежності стало однією із найбільших геополітичних подій ХХ ст. і відбулося як явище світоглядного характеру. Відновлення української держави і розбудова державності повертають українців до власних державницьких традицій, державотворчого процесу, до незнищенної ідеї самостійної та соборної України. Ця ідея мала різний вигляд, але в українській політико-правовій думці завжди наголошувалося на «тяглоті» (безперервності) процесу її втілення.

Ідеї самостійності в Україні початку ХХ століття мали різні лінії розвитку, різну перспективу, становлять не тільки історію політичної і правової думки в Україні, а й визначають стратегію розвитку української держави у ХХІ столітті. Сучасне політичне життя в Україні – суперечлива й дуже складна сфера, в якій вирішуються фундаментальні проблеми минулого українського народу, зокрема, традиційні (історичні) конфлікти.

Протягом короткого періоду свого державотворення, Україна проходила кілька етапів та набувала різних форм державності – від УНР Центральної Ради, Української Держави гетьмана П. Скоропадського до УНР доби Директорії.

На нашу думку, саме ці державотворчі процеси надали можливість Україні постати на арені європейської геополітики після трьохсотлітнього забуття та порушити у міжнародному аспекті «українське питання», з його важливими складовими, такими як територіальність, кордони, міжнародне визнання.

Світовий досвід доводить, що процес державотворення здійснюється успішніше за сприятливої міжнародної ситуації та підтримки інших держав. У 1917–1921 рр. зовнішній чинник не сприяв утвердженню державницьких домагань українства. Не

довелося сподіватися на будь-яку допомогу держав-сусідів, бо кожна з них переслідувала свої корисливі інтереси.

На думку провідних українських вчених-міжнародників, зокрема С. Віднянського, Україна увійшла у першу п'ятірку держав світу за «рейтингом зовнішнього впливу», на розвиток яких події всесвітньої історії минулого століття справили вагоме значення.

Зовнішньополітичну діяльність Центральної Ради можна поділити на три етапи: прагнення підтримки від Тимчасового Російського уряду, яке закінчується усвідомленням українськими діячами неможливості порозуміння з експлуататорською російською думкою; другий етап – звернення до держав Антанти, пізніше з вимушеною переорієнтацією на Четвертий союз. Третій – взаємин з Німеччиною, що триває аж до припинення діяльності Центральної Ради.

Так, у I-му Універсалі від 10 червня 1917 р. ЦР фактично проголошувала автономію України без відокремлення від Росії. Сформований уряд – Генеральний Секретаріат на чолі з В. Винниченком включав і Секретаріат міжнаціональних справ, на чолі з О. Шульгіним. Концептуальна думка щодо взаємин України з зовнішнім світом була викладена Генеральним Секретаріатом у Декларації від 12 жовтня 1917 р. В ній зазначалось, що «Для забезпечення справедливих прав всього нашого народу, який бажає жити мирно на основі самовизначення націй, Генеральний Секретаріат уживає всіх заходів, щоб на мировій конференції, яка обговорюватиме наслідки війни, були серед російської делегації і представники українського народу» [1, с. 320].

Більшовицький переворот у Петрограді 25 жовтня 1917 р. суттєво ускладнив Українсько-російські відносини. Доктрина з гаслами пролетарської єдності та класової боротьби, враховуючи економічне, політичне й стратегічне значення України для Росії, не передбачала існування самостійної Української держави, тому конфлікт був неминучим [2, с. 114]. З прийнятим 7 листопада 1917 р. III Універсалом Центральної Ради, фактично в Україні встановлювався власний державний лад у формі демократичної республіки, а головним зовнішньополітичним завданням українського уряду було здобути міжнародну підтримку та вибрати правильні орієнтири: держави Антанти чи Німеччину та її союзників [3, с. 31].

Наприкінці літа 1917 р. країни Антанти виявили ініціативи щодо безпосередніх контактів з Центральною Радою. Справу інформування іноземних політичних місій про становище в Україні поліпшувало перебування у Києві з дореволюційного періоду консульств Англії, Бельгії, Греції, Італії, Персії [4, с. 235].

18 грудня французький дипломат Ж. Табуї за дорученням свого уряду встановив з УНР офіційні відносини. А Великобританія призначила своїм представником в Україні Генерального консула в Одесі П. Багге [5, с. 322]. Обидва ці призначення розглядалися Центральною Радою як де-факто визнання української державності. Проте уряди цих держав мало чим могли допомогти українському уряду й уникали конкретних та чітких зобов'язань перед ЦР. Реально на розвиток ситуації в цьому регіоні впливали Німеччина та Радянська Росія з якою «з 6 грудня 1917 р. УНР перебувала у стані війни» [6, с. 159].

З прийняттям 22 січня 1918 р. IV Універсалу, УНР проголошувала: «З усіма сусідніми країнами, а саме: Росією, Польщею, Австрією, Румунією, Туреччиною й іншими державами... жити у згоді й приязні, але ніяка з них не може вмішуватись в життя самої Української республіки». Одночасно Рада Народних Міністрів УНР видала «Проект організації Народного Міністерства Справ закордонних». Навесні 1918 р. затверджено проект Закону УНР «Про закордонні установи Української Народної Республіки», згідно з яким дипломатичним представництвом за кордоном повинні надаватись загально визначені міжнародні права в даній царині [3, с. 273].

У добу Центральної Ради в Україні почало формуватися постійне представництво іноземних держав, що відбувалося в контексті розвитку міжнародних контактів суверенної української державності. А укладання міжнародних угод надало Україні можливість продемонструвати себе як активного актора міжнародних відносин та реалізатора своєї зовнішньої політики.

З нестабільною політичною ситуацією, яка склалася з Радянською Росією, наприкінці 1917 р. уряд УНР почав шукати опори серед прихильних до України сил, якими стали центральні держави.

На переговорах про сепаратний мир між радянською Росією та Німеччиною з її союзниками, які розпочалися у Бресті 9 грудня 1917 р., на ім'я В. Винниченка й О. Шульгіна надійшла телеграма, де вказувалось, що «Австро-Угорщина, Болгарія і Туреччина вважають необхідним зазначити, що вони готові привітати участь представників УНР в мирових переговорах в Берестю-Литовським» [7, с. 74-75].

28 грудня 1917 р. ЦР було ухвалено резолюцію щодо участі в переговорах від імені Центральної Ради нарівні з іншими державами й затвердити постанову про негайне направлення делегації на мирні переговори [4, с. 231].

9 лютого представники УНР підписали мирну угоду з країнами Четвертого блоку. Брестський мирний договір складався з 10 статей, за якими визнавалась незалежність УНР і визначались її кордони. Сторони відмовлялися від взаємних претензій і контрибуцій, а також було укладено військову конвенцію, яка слугувала правовою базою для вступу німецької армії на територію України. 17 березня Мала Рада ратифікувала Брестський мирний договір [8, с. 165].

Даючи оцінку Берестейському договору В. Винниченко зазначав, що «для української держави цей мир, безперечно, був би з різних боків дуже корисним. Перш усього, ним українська держава визнана такими поважними суб'єктами міжнародного права, як центральні держави. А маючи до цього на увазі ще признання Англії та Франції, можна було би тепер уважати її цілком повноправним, рівним членом світових держав» [9, с. 288]. Укладення Брестського миру стало першим у новітній історії України де-юре визнанням незалежності України.

У першій чверті ХХ ст., в цілому, можливості для дипломатії Центральної Ради були досить обмеженими, бракувало міжнародного досвіду та кваліфікованих дипломатичних кадрів; не було належного усвідомлення значення зовнішньої політики; надто багато часу було змарновано «автономною» орієнтацією на Росію.

Список використаних джерел:

1. Українська суспільно-політична думка в 20 столітті: документи і матеріали: у 2 т. / [упоряд. Т. Гунчак, Р. Сольчаник]. – [Б.м.]: Сучасність, 1983. – Т. 1. – 510 с.
2. Довідник з історії України: у 3 т. / [К. Бондаренко, В. Гордієнко, Я. Грицак та ін.]; під ред. І. Підкови, Р. Шуста. – К.: Генеза, 1995. – Т. 1: А–Й. – 240 с.; Т. 2: Ж–М. – 440 с.
3. Історія України в документах, матеріалах і спогадах очевидців. – К.: Основи, 1991. – 316 с.
4. Дорошенко Д. Історія України 1917-1923 рр.: у 2 т. / Д. Дорошенко. – К.: Темпора, 2002. – Т.1: Українська Народна Республіка. – 325 с.; Т. 2: Українська Гетьманська Держава 1918 року. – 352 с.
5. Нариси з історії дипломатії України / [О.І. Галенко, Є.Є. Камінський, М.В. Кірсенко та ін.]; під ред. В.А. Смолія. – К.: Альтернативи, 2001. – 736 с.

6. Галаган М. З моїх споминів: у 3 ч. / М. Галаган. – Львів, 1930. – Ч. 3. – 174 с.

7. Рубльов О.С. Україна крізь віки: у 15 т.: серія «Україна крізь віки» / О.С. Рубльов, О.П. Реєнт. – К.: Альтернативи, 1998. – Т. 10: Українські визвольні змагання 1917-1921 рр. – 319 с.

8. Конституційні акти України 1917-1920 рр. Невідомі конституції України. – К.: Філософська і соціологічна думка, 1992. – 269 с.

9. Винниченко В. Відродження нації (Історія української революції [марець 1917 р. – грудень 1919 р.]): Репринтне видання 1920 року. – У 3 ч. – К.: Політвидав України, 1990. – Ч. II. – 330 с.

ЗАХІДНА ПРАВОВА ТРАДИЦІЯ ГАРАНТІЙ ЗАКОННОСТІ ТА ПРАВ ЛЮДИНИ У ДІЯЛЬНОСТІ УРЯДУ УНР В ЕКЗИЛІ

ЮРИНЕЦЬ Юлія Леонідівна,

к.ю.н., доцент, доцент Навчально-наукового Юридичного інституту

Національного авіаційного університету

100-річчю подій Української революції
1917-1921 років присвячується

Після поразки УНР у боротьбі з більшовицькою Росією Уряд УНР продовжував свою діяльність в еміграції – в екзилі. Головою Держави спочатку був С. Петлюра, потім – з 1926 року – А. Лівичий, пізніше – В. Прокопович (1939-1940 роки) [1].

У своїй теоретичній і практичній діяльності діячі УНР та науковці, що з ними співпрацювали, безумовно орієнтувалися на Європу та західні правові традиції. Вельми промовистими можна вважати слова Голови Уряду УНР в екзилі С. Петлюри, сказані ним незадовго до своєї смерті. Вони свідчать про чіткі європейські орієнтири Державного Центру УНР в екзилі, які співзвучні зі здійсненням у 2014 р. вибором українців своєї стратегічної мети – вступом України до Європейського Союзу. Немов передбачаючи в майбутньому здійснення цієї історичної мети, він окреслив зовнішньополітичний вектор, що спрямовувався у напрямку, який не передбачав двозначних тлумачень. «Так, тільки обличчям до Заходу! Тільки національна, ні від кого незалежна українська держава! Це ми сповідуємо твердо й непохитно. За це ми боролися, боремося і боротимемося до краю», – саме таким курсом планував рухатися С. Петлюра за два тижні до своєї трагічної смерті (цит. за [1, с. 15]).

У доповіді правників УНР щодо адміністративної юстиції зазначалося, що з кінцем російської окупації перед Україною постає питання впровадження у своє державне і громадське життя правного ладу [1, с. 420]. Тому ці діячі розробляли засади подолання більшовицького репресивного надбаня, щоб після перемоги бути готовими впроваджувати в новій Україні правний лад європейського типу. Так, у зазначеній вище доповіді щодо адміністративної юстиції зазначалося, що вищою формою державного буття, що відома людству як реальний факт, є так звана правна (у сучасній термінології – правова) держава. В ній державна влада, правлячи, виконує свої функції не свавільно, а згідно з